

Katarina Sarić

Dijalog sa nejednakošću

Lingvistkinja Slavica Perović ukazuje na tipične konverzacione zablude našeg kulturnog podneblja, zablude koje se tiču zajedničkog poznavanja odnosno nepoznavanja svijeta u kojem živimo i dijelimo semiotičke procese. U predhodnom poglavlju citirana sintagma *svakodnevni govor jednakih*, u zabludama ovakvog tipa, očitava se svojom suprotnošću koja se direktno manifestuje u jeziku. Slavica Perović temelji svoje tvrdnje na tipičnim, stereotipnim dijalozima između muškaraca i žena našeg govornog područja, dokazujući time da naše društvo zapravo pripada zatvorenom tipu, koje u jeziku čuva patrijarhalnost, a time i dominantan muški princip. Na ovom mjestu mogli bismo se podsjetiti riječi autora M. A. K. Halideja koji tekst definiše kao *proces dijeljenja, zajedničku kreaciju značenja. Oni koji dijele u tom procesu jesu 'ti' i 'ja' toga teksta*. Dijeljenje će pak Halidej smatrati čisto *tekstualnim konsenzusom*.

'Ti' i 'ja' slažemo se da dijelimo semiotičke procese; bez toga nema teksta, pa čak i u situacijama svađe. Sudionici komunikacije mogu pokušati da razore tekstualni konsenzus iskazima poput Više ne razgovaram sa tobom, te prikrivanjem ušiju, i tada prestaju biti 'ti' i 'ja', sve dok ih neki novi tekst ponovo ne kreira.¹

Navešćemo samo jedan od mnogih primjera kojima S. Perović pokazuje kako se odnos hijerarhijske nadređenosti odnosno podređenosti očituje ne samo u našem već i u engleskom, koji je kao što se zna vodeći svjetski jezik. Treba napomenuti da S. Perović navodi veliki broj semantičkih paralelizama između engleskog i našeg jezika, pri tome se oslanjajući na američku rodonačelnicu teorije dominacije Robin Lejkof; njenu knjigu naša autorka proglašava kao ključnu za razumijevanje funkcionisanja *genolekta*, koji se naročito ispoljava u riječima za imenovanje različitih stadijuma u životu žene, koje u stvari legitimišu žensku osobu u odnosu na njen poželjni i društveno prihvatljiv status kroz udaju: *žena, djevojka, dama, gospđa, gospođica...* na primjerima za izraze kojima se imenuju različiti stadijumi u životu žene: *žena, djevojka, dama, gospođa, gospođica...* Taj status ženi obezbjeđuje, zna se, muškarac. Semantički najsnažniji primjer ove rodne neravnopravnosti u jeziku čitamo u sljedećim redovima:

Riječi koje Robin Lejkof koristi da opiše stav muškaraca prema ženama su: omalovažavanje (engl. belittling), trivijalizacija (engl. trivialization), inferiornost (engl. inferiority), pokroviteljstvo (engl. patronizing). U srpskom postoji sve to uz jednu snažnu semantičku komponentu uvredljivosti, poruge i pogrde. Rečnik srpskohrvatskoga književnoga jezika kao prvo značenje za ženu navodi da je to lice po polu suprotno muškarcu; drugo značenje da je žena bračni drug ženskog pola,

¹ Citat preuzet iz: Lada Badurina, *Između redaka*, napomena uz bilješku pod rednim brojem 6. str. 11.

dakle, supruga a kao treće se navodi figurativno značenje upotrebe riječi žena da bi se opisao plašljivi muškarac, onaj koji nema odvažnosti: „Žena bio ko se ne osveti!” (Radičević, tom 2, str. 26.)²

Pored R. Lejkof, S. Perović ukazuje na snažan doprinos ekspanziji ženskog pisma koji je ostvarila još jedna američka lingvistkinja – Debora Tanen, koja je ukazala na različite poglede na svijet koji su prisutni u muškom i ženskom percipiranju istog. U knjizi koja kod ima naslov *Ti jednostavno ne razumiješ* D. Turner smatra da su pitanja dominacije i kontrole dominantna u muško-ženskom (ne)sporazumijevanju. U 7. poglavlju, naslovljenom *Ko upada u riječ?*, ova lingvistkinja navodi u cjelosti anegdotu koja je zapanjujuće identična sa onim koje se mogu čuti među govornicima naše kulturne zajednice. Ponovo podsjećamo da je riječ o lingvistkinji koja pripada savremenom američkom kulturnom modelu (otvoreni tip društva), za koji smo skloni da smatramo kako je u civilizacijskom progresu poprilično odmakao u odnosu na naš, još uvijek patrijarhalni model (zatvoreni tip društva). Međutim, treba istaći da je taj progres sasvim evidentan samo u ekonomskom smislu – nije očit i na komunikacijskoj liniji muško – žensko. Navešćemo citat iz pomenutog poglavlja knjige D. Taner:

Evo šale koju je moj otac volio da priča.

Jedna žena zatraži od suda da je razvedu od muža. Kada je sudija zapita zašto želi razvod, ona objasni da muž sa njom nije ni riječ prozborio dvije godine. Sudija upita muža: „Zašto sa ženom dvije godine niste govorili?”

On odgovori: „Nisam želio da je prekidam.”³

² S. Perović, *Jezik u akciji*, CID, Podgorica, 2009, str. 126–127.

Nerazumijevanje kao ključna kategorija koja se nalazi u centru interesovanja D. Taner, a koja se manifestuje u komunikaciji između muškaraca i žena, direktan je produkt različitog percipiranja svijeta u kojem zajednički živimo (muškarci i žene), ali ga isto ne doživljavamo. Nerazumijevanje koje se javlja kao posljedica različite percepcije, pri tome, ne mora ići u pravcu nametanja dominacije jednog pogleda na svijet nad onim drugim, zaključuje ova autorka. Ono, naprotiv, može biti plodna dopuna ako se oba stanovišta uvažavaju kao ravnopravno različita. Tada se muški princip, (muško pismo...) neće doživljavati i vrednovati kao vladajući, jedini smisleni i ispravni, odnosno žensko pismo, (ženski diskurs...) neće se tretirati kao manje vrijedno i neće biti omalovaženo.

Sa stanovišta feminističke kritike falokratija obilježava cjelokupnu književnost, pa i nauku o jeziku. Štaviše, nauku uopšte. Pošto žensko predstavlja *drugost* u odnosu prema tom vladajućem muškom principu, prirodno je da glas ženskog u tekstu bude ostvaren prisustvom ženskog bića i osobenih ženskih kvaliteta, kako je to isticala Helen Siksuz u čuvenom eseju *Meduzin smeh (Le Rire de la Meduse, 1976)*, koji se i smatra manifestom ženskog pisma: *Književnost je medij pogodan za izražavanje subverzivnih misli, što omogućava ženi da prestane sa samocenzurom i ponovo otkrije „svoje kvalitete, svoje organe, svoje nepregledne telesne teritorije koje su bile zapečaćene”*.⁴

Da bismo „otvorili prolaz Drugom” u tekstualnoj/diskursnoj analizi, vratićemo se još jednom Deridinom pojmu *razlike*. Kao riječ, kaže Derida, *razlika* je riječ brisanja (logosa kao autoriteta teksta/diskursa, u našem konkretnom slučaju

³ D. Tanen, *Ti jednostavno ne razumiješ, Razgovor između muškaraca i žena*, Rijeka Crnojevića, 1999, str. 207–208.

⁴ T. Popović, *Rečnik književnih termina*, Logos Art, Beograd, 2007. str. 796.

to je glas muškog autoriteta spram ženskog pisma/glasa za koje smatramo da se još uvijek kod nas ne vidi/čuje dovoljno!), riječ *tihog upisivanja* (tu se, po našem mišljenju upisuje glas *Drugog, različitog*, u ovom našem primjeru, još jednom ističemo, ženskog), prije negoli riječ isticanja ili govora. Na ovaj se način dobija promijenjeno, dekonstruisano značenje i smisao, što je, razumije se, postupak koji traži dosta napora, dosta rizika, u šta treba uvijek uračunati i rizik pogrešnog razumijevanja ili pak nerazumijevanja.

PR
DIOGEN pro kultura
<http://www.diogenpro.com>